

СОЦИАЛДЫК ЧӨЙРӨНҮ САНАРИПТИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛООНУН УЧУРДАГЫ АБАЛЫ

Макалада Кыргыз Республикасында социалдык чөйрөнү санариптик трансформациялоонун учурдагы абалынын анализи жасалып, анын көйгөйлөрү жана өзгөчөлүктөрү талданды. Социалдык чөйрөгө санариптик технологияларды кийирүүнүн зарылдыгы негизделип, бул багытта иш-чаралар сунуш кылынды.

Негизги сөздөр: социалдык чөйрө, санариптик трансформация, ЕАЭБ өлкөлөрү, санариптик технологиялар, санариптик программалар жана долбоорлор

Хамзаева Айнура Мураталиевна – к.э.н., доцент,
Ошский технологический университет

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

В статье проведен анализ современного состояния цифровой трансформации социальной сферы Кыргызской Республики, исследованы его проблемы и особенности. Обоснована необходимость внедрения цифровых технологий в социальную сферу и предложены меры в данном направлении.

Ключевые слова: социальная сфера, цифровая трансформация, страны ЕАЭС, цифровые технологии, цифровые программы и проекты

Khamzaeva Ainura Muratalievna - Ph.D., associate professor,
Osh technologycal university

CURRENT STATE OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE SOCIAL SECTOR

The article analyzed the current state of digital transformation of the social sector of the Kyrgyz Republic, studies its problems and features. The necessity of introducing digital technologies in the social sphere is grounded and measures in this direction are proposed.

Key words: social sector, digital transformation, EAEU countries, digital technologies, digital programs and projects

Бүгүнкү күндө санариптик трансформация жүрбөгөн бир да тармак жок. Бардык тармактарда (банктар, энергетика, билим берүү, коммуналдык кызматтар ж.б. чөйрөлөрдө) андан ары өнүгүү үчүн санариптик сервистер колдонула баштады. Бардыгынын максаты – заманбап технологияларды пайдалануунун эсебинен атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу болуп саналат.

Санариптик трансформациянын эң перспективдүү багыттарынын бири болуп социалдык чөйрө эсептелери анык. Анткени бул калктын жашоосунун деңгээлин, өлкөнүн бакубаттуулугун шарттаган билим берүү, медицина, тейлөө чөйрөлөрүнүн өнүгүшү менен тыгыз байланышкан. Социалдык чөйрөдө соңку жаңы санариптик технологияларды пайдалануу керектөөчүлөр үчүн да, социалдык кызматтарды көрсөтүүчүлөр үчүн да маанилүү. Мамлекеттик кызматтарды санариптештирүү жарандар менен мамлекеттин өз ара аракеттешүүсүнүн ыкчамдыгын жана

натыйжалуулугун жогорулатып, социумдун канааттануу деңгээли менен жашоосунун сапатын көтөрүүгө шарт түзөт [1].

2016-жылы ЕАЭБне мүчө-өлкөлөр 2025-жылга чейин ЭАЭБнин алкагында санариптик трансформациялануу боюнча улуттук мыйзам актыларын унификациялоо боюнча келишимге кол коюшкан. Кыргызстан да мүчө-өлкө катары бул милдетти аткарууга тийиш. Анткени санариптештирүү ЕАЭБ өлкөлөрүнүн ортосунда өз ара ишенимдин ишпиктүү жолуна айланып, өнөктөшпөрдүн арасындагы мамиленин ачык-айкындыгын камсыз кылууга өбөлгө түзөт.

Бүгүнкү күндө ЕАЭБ өлкөлөрүндө санариптик технологиялардын киргизилишин карап көрсөк, айрым өлкөлөр электрондук документтер боюнча алга озуп кетише (Россия жана Казакстан), айрым өлкөлөрдө товарларды маркировкалоо жолго салынган (Армения жана Беларусия), Кыргызстан шайлоолорду өткөрүүдө биометрикалык маалыматтарды колдонуу, мамлекеттик кызматтар порталы боюнча өнөктөшпөргө мисал боло алат.

Учурда республикада мамлекеттик каттоо кызматы (МКК) тарабынан жарандардын бардык персоналдык маалыматтарын (аты-жөнү, катталган жери, мүлкү ж.б.) камтыган жалпы реестр түзүлүп жатат. Электрондук кызматтарды колдонгон жарандардын саны улам көбөйүп баратканы байкалат. Маалыматтык кызматтар онлайн көрсөтүлгөн портал иштеп жатат. Коммуналдык кызматтарды төлөө процедурасын бардык коммуналдык счетторду бир квитанцияга бириктирүүнүн эсебинен жөнөкөйлөтүү боюнча, ведомстволор аралык электрондук документ жүгүртүү боюнча долбоорлор сыноодон өткөрүлүүдө. ЕАЭБнин автоунаа каражаттарынын бирдиктүү электрондук базасын түзүү долбоорун ишке ашыруунун механизмдери иштелип чыгууда. Калктын аялуу катмарларына социалдык кызматтарды көрсөтүү багытында санариптик программа ишке киргизилди.

Жогоруда белгиленгендей, ЕАЭБнин алкагындагы санариптик технологияларды өнүктүрүү стратегиясы 2025-жылга чейинки мезгилди камтыйт. Ал бир нече этаптан турат. Биринчи этап, болжол менен 2019-жылга чейин, санариптик трансформация процесстерин моделдештирүүнү, демилгелерди иштеп чыгууну жана старттык долбоорлорду ишке киргизүүнү көздөйт. Мында продукция, товар, кызматтарга санариптик байкоо жүргүзүүнү, санариптик активдерди жана электрондук сооданы өнүктүрүү, санариптик унаа коридорлорун түзүү ж.б.у.с. каралган. Экинчи этап биринчи этапта иштелип чыккан механизмдер менен нормалардын негизинде жаңы долбоорлорду ишке ашырууну көздөйт. Үчүнчү этапта ЕАЭБге мүчө-өлкөлөрдө санариптик экосистемаларды өнүктүрүү аркылуу тармактардын жана рыноктордун комплекстүү трансформациясына өтүү болжонгон [1].

Санариптештирүү маселесин чечүү максатында Кыргыз Республикасынын Коопсуздук кеңешинин аянтчасында тиешелүү жетекчиликтердин, эксперттик жана жарандык коомчулуктун катышуусунда «Санариптик Кыргызстан» программасынын долбоору иштелип чыккан. Аталган программа эки негизги багытты камтыйт. Биринчи багытка укуктук-ченемдик базаны түптөө, санариптик жөндөмдөрдү өнүктүрүү, заманбап мамлекеттик институттарды түзүү маселелери кирет. Экинчи багытка өлкөдө тиешелүү инфраструктураны куруу, мамлекеттин жарандар менен болгон байланышы үчүн аянтчаны калыптандыруу, ал үчүн инвестицияларды тартууга негиз түзгөн аймактык дата-борборду түзүү киргизилген.

Кыргыз Республикасынын Маалыматтык технологиялар жана байланыш мамлекеттик комитетинин маалыматына ылайык, республикада бүгүнкү күндө санариптик трансформациянын алкагында 33 долбоор бекитилип, алардын ичинен 7 долбоор толугу менен ишке ашырылган, 17 долбоор иш процессинде, калган 9 долбоор боюнча каржы булактары изделип жатат.

Социалдык чөйрөнү, тактап айтканда саламаттыкты сактоо, иш менен камсыз кылуу, билим берүү тармактарын санариптештирүү – коомдук бакубаттуулугун камсыз

кылуунун жана жогорулатуунун өбөлгөсү болуп саналат. Социалдык чөйрөнүн санариптик реформаланышы анын ачыктыгын жана натыйжалуулугун камсыз кылат. Өкмөт менен жарандардын, өкмөт менен бизнестин ортосундагы өз ара байланыштар санариптештирилүүгө тийиш. Иш берүүчү менен изденүүчүнүн ортосундагы өз ара байланыштын ачыктыгын камсыз кылуу үчүн салык кызматы, пенсия фонду кошулган атайын порталды ишке киргизүү зарыл.

Социалдык кызмат алуучулардын бирдиктүү реестрин, комплекстүү маалымат системасын түзүү керек. Медицина кызматтарын көрсөтүүнү уюштурууну жакшыртуу максатында Мамлекеттик кызматтар порталында ар пациенттин жеке каанасын ачуу максатка ылайык. Балдарды, мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарды коргоо чөйрөсүндө бардык актуалдуу маалыматтарды мобилдик тиркемеге бириктирүүгө шарт түзгөн автоматташтырылган мамлекеттик маалыматтык системаларды ишке киргизүү керек. Мындай система бардык параметрлер боюнча колдоо көрсөтүүчү мамлекеттик кызматтар, төлөмдөр, иш-чаралар жөнүндө маалымат алууга мүмкүндүк берет.

Билим берүү мекемелери санариптик жаатта көп иштерди аткарган менен, дагы бир топ жасала турган иштер бар.

“Санариптик Кыргызстан” программасын ишке ашыруу электрондук реестрге кайрылуунун жардамында жарандарга кызматтарды көрсөтүүнү жеңилдетмек [2].

Санариптик реформаны жүргүзүүдөгү көйгөйлөрдү талдап көрөлү. Кыргызстанда санариптештирүүнү ишке ашыруудагы негизги көйгөй деп каржылоо жана инвесторлорду тартуу маселесин белгилөөгө болот. Анткени улуттук санариптештирүү аябай көп каражатты талап кылат. Мында мамлекеттик карызды көбөйтпөгөндөй тышкы каржылоо булактарын, алсак, гранттарды, техникалык жардамдын же мамлекеттик-жеке өнөктөштүктүн алкагында инвестицияларды тартуу зарыл. Кийинки көйгөй - IT-чөйрөсүндөгү адистердин таңкыстыгы жана аймактарда интернет түйүнүнө туташуунун текши эместиги болуп эсептелет. Расмий маалыматтарга таянсак республиканын калкынын 30 пайыздан ашыгы гана интернет түйүнүнө тартылган. Учурда мамлекеттик органдардын ичинен мамлекеттик каттоо кызматында гана санариптик элементер ийгиликтүү киргизилген. Тилекке каршы, мамлекет менен бизнестин өз ара аракеттешүүсүнүн механизмдери, жоопкерчилик критерийлери иштелип чыга элек.

Санариптик технологияларды жайылтуудагы дагы бир көйгөй – технологиялардын өнүгүшү жумуш орундарынын кыскарышына, жана жумушсуздуктун көбөйүшүнө алып келет. Бошогон жумушчу күчү квалификациясын өзгөртүшү керек болот.

Көрсөтүлгөн социалдык кызматтардын сапатын жогорулатуу максатында социалдык кызматкерлердин арасындагы атаандаштыкты өнүктүрүү үчүн Социалдык кызматкерлердин бирдиктүү базасын түзүү зарыл. Анда көрсөтүлгөн кызматтардын түрлөрү, кызматкерлердин квалификациясы, алардын иштеринин натыйжалары жөнүндө маалымат кармалышы керек. Рейтинги жогору социалдык кызматкерлер көбүрөөк эмгек акы алууга тийиш.

Албетте, социалдык чөйрөнү толугу менен санариптештирүү тууралуу сөз кылууга али эрте, бирок бул багытта долбоорлорду жана программаларды ишке ашыруу учурдагы башкы милдеттердин бири экендиги талашсыз. Ошондуктан, республиканын өкмөтү тарабынан каралып жаткан санариптештирүү программасында социалдык кызмат көрсөтүү системасы өзгөчө орунду ээлеши керек.

Адабияттар:

1. **Хамзаева, А.М.** Мамлекеттин социалдык саясатынын приоритеттүү багыттары // [Текст] Известия ВУЗов Кыргызстана. - 2017. - № 10. - 9-12-б.
2. «Цифровизация необходима для диалога между правительством и гражданами» // Информационные технологии. – Выпуск №6- 26.02.2018. <http://www.rbcplus.ru/news/>

3. Цифровизация социальной сферы: собрать все сервисы и возможности в едином онлайн-окне // Электронное периодическое издание «Официальный сайт Общественной палаты Российской Федерации». <https://www.oprf.ru/press/news/2018>
4. Цифровизация в социальной сфере: перспективы развития <http://городвозможностей.рф/news/> 19.07.2018